

شورای عالی حوزه های علمیه
مرکز مدیریت حوزه های علمیه سران کشور
دفتر برنامه ریزی و نظارت راهبردی

برنامه جامع پژوهش طلاب حوزه های علمیه

مقام معظم رهبری علیه السلام:

حوزه های علمیه که خاستگاه علمای ربّانی و مرکز تفقّه در دین و تدبیر در امور مسلمین است. لازم است با درک زمان و توجه به شأن و توقّعی که از آنان در حلّ مشکلات علمی و فکری جوامع و پاسخگویی به اقبال مردم و هدایت آن ها و پرورش و تأمین معلمان و مبلغان و دانشمندان و اساتید و نویسندگان و ائمه جمعه و جماعت و نظریه پردازان و جامعه شناسان اسلامی وجود دارد، متحوّل شده و به رفع نواقص و مشکلات پرداخته و برای این امور مهمّ خود راهپیا سازند. و این جز با اهتمام علمای اعلام و فقهای عظام علیهم السلام و مشارکت دل سوزانه ی همه ی متصدّیان امور و با استعانت از خدای متعال ممکن نیست.

برنامه جامع پژوهش طلاب حوزه‌های علمیه

تدوین: معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه
آماده‌سازی و چاپ: اندیشکده دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی
مدیریت اجرایی: محمد وکیلی
ویرایش: حمیدرضا تیموری
طراحی و صفحه‌آرایی: محمود هدایی

صندوق پستی: ۳۴۳۳ - ۳۷۱۸۵

شماره تماس: ۰۲۵ - ۳۳۱۳۳۲۶۱

آدرس: قم - جمکران - بلوار انتظار - مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه
دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی - مدیریت اندیشکده

برنامه جامع
پژوهش طلاب
حوزه‌های علمیه

معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه

ویرایش اول ۱۳۹۷

فهرست مطالب

بخش اول: کلیات و مفاهیم

مقدمه.....	۱۱
تعاریف.....	۱۳
اهداف.....	۱۸
سیاست‌ها.....	۱۹

بخش دوم: برنامه‌ها و فوق برنامه‌ها

برنامه آموزش مهارت‌های پژوهشی سطح یک.....	۲۳
برنامه فعالیت پژوهشی.....	۲۸
الف) پژوهش درسی.....	۲۸
ب) تحقیق پایانی.....	۲۸
فوق برنامه فعالیت‌های پژوهشی.....	۲۸
برنامه‌های پژوهش در سطح ۲.....	۳۰
فعالیت پژوهشی طلاب سطح ۲.....	۳۳
فوق برنامه‌های پژوهش در سطح ۲.....	۳۴
فعالیت پژوهشی طلاب سطح ۲.....	۳۶
برنامه پژوهش در سطح ۳.....	۳۸
فعالیت‌های پژوهشی طلاب سطح ۳.....	۴۰
فوق برنامه‌های پژوهش در سطح ۳.....	۴۰

آموزش مهارت‌های پژوهشی طلاب سطح ۳.....	۴۰
برنامه‌های پژوهش در سطح ۴.....	۴۱
آموزش مهارت‌های پیراپژوهشی طلاب سطح ۴.....	۴۱
فعالیت‌های پژوهشی طلاب سطح ۴.....	۴۲
فوق برنامه‌های پژوهش در سطح ۴.....	۴۳
آموزش مهارت‌های پیراپژوهشی طلاب سطح ۴.....	۴۳

بخش سوم: مجموع ساعات برنامه‌ای آموزش مهارت‌های پژوهشی (نظری و عملی) در سطوح

مجموع ساعات نظری و عملی در سطح ۱.....	۴۵
مجموع ساعات نظری و عملی در سطح ۲.....	۴۵
مجموع ساعات نظری و عملی در سطح ۳.....	۴۶
مجموع ساعات نظری و عملی در سطح ۴.....	۴۶

پیش‌گفتار

سرعت تحولات دنیای معاصر، به‌ویژه پس از پیروزی انقلاب اسلامی، چنان شتاب گرفته که نوسازی و به‌روزرسانی تمام نهادها، از جمله نهادهای دینی و فرهنگی اجتناب‌ناپذیر است. از این رو با توجه به نقش و جایگاه بی‌بدیل حوزه‌های علمیه در نظام اسلامی و انتظاراتی که از این نهاد مقدس وجود دارد، مدیریت حوزه‌های علمیه فرایندهای تدوین، اصلاح، ارتقا و روزآمدسازی اسناد، مأموریت‌ها، سیاست‌ها، برنامه‌ها، نظام‌نامه‌ها و ساختارهای خود را به‌ویژه در دوره مدیریت حضرت آیت‌الله اعرافی، در اولویت قرار داده است تا بتواند ضمن تحقق این مطالبات و انتظارات، زمینه حضور بیش‌ازپیش حوزه‌های علمیه در میدان علم و عمل و ایفای نقش مثبت در حل مشکلات و معضلات ملی و فراملی را فراهم آورد. دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی، در راستای تحقق این اولویت، ضمن ارج نهادن به تلاش‌ها و زحمات چندین ساله‌ای که برای تهیه این اسناد و طرح‌ها توسط معاونت‌ها، دفاتر و مراکز مختلف مدیریت حوزه‌های علمیه صورت گرفته است، نسبت به جمع‌بندی، نهایی‌سازی و چاپ آن‌ها اقدام کرده است. بی‌تردید ارائه نظرات و پیشنهادات سازنده اساتید و صاحب‌نظران حوزوی موجب ارتقای کمی و کیفی این اسناد و طرح‌ها خواهد شد.

لازم به توضیح است نسخه‌های چاپ شده در این مجموعه، برابر با آخرین نسخه‌های مصوب بوده و در صورت هر تغییری، در چاپ جدید اعمال و به علاقه‌مندان عرضه خواهد شد.

مدیریت حوزه‌های علمیه
دفتر برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی
مدیریت اندیشکده
فروردین ۱۴۰۱ شمسی

بخش اول
کلیات و تعاریف

مقدمه

یکی از مأموریت‌های حوزه‌های علمیه، پژوهش و استنباط آموزه‌های دینی است. برای انجام این مهم و رسیدن به پیشرفت علمی معنادار و نیل به دانش پایدار، پژوهش در نظام آموزشی حوزه باید جایگاه متعالی خود را باز یابد. آموزش بدون پژوهش، فقط ابزاری برای انتقال معلومات به فراگیران است. فراگیران در این نوع نظام آموزشی مهارت درک و حل مسائل نوظهور را ندارند. در حالی که رسالت دینی و اجتماعی حوزه علمیه اقتضا می‌کند نظام آموزشی حوزه در راستای حل مسائل معرفتی و فرهنگی جامعه هدف، با پژوهش عجین گردد.

بنابراین، به منظور افزایش جایگاه تفکر و تولید علم و معارف دینی متناسب با نیازهای جوامع بشری در زمینه‌های مختلف، ضروری می‌نماید که حوزه‌های علمیه با توجه به اقتضائات زمانی، نظام آموزشی خود را با پژوهش همراه نماید تا بتواند پاسخ‌گوی نیازهای متنوع مخاطبان ملی و فراملی باشد. این امر یکی از دغدغه‌های جدی بزرگان و زعمای حوزه علمیه است و در این راستا مطابق بند ۳ مصوبه جلسه بیست‌وسوم شورای طرح و برنامه حوزه‌های علمیه به شماره ۳/۳۷۸۵۱، معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه، مدیریت ترویج پژوهش را به تهیه برنامه پژوهشی طلاب موظف نموده است. این مدیریت با رویکرد ارتقای توان حوزه در تولید دانش، به دنبال زمینه‌سازی برای تدوین الگوی آموزش همراه با پژوهش و استقرار آن در حوزه علمیه است و مسئله اصلی این است که برنامه‌های پژوهشی طلاب چیست و چه ابعادی دارد.

ازاین‌رو برنامه جامع پژوهش طلاب

حوزه‌های علمیه به همراه آموزش مهارت‌ها و فعالیت‌های برنامه‌ای و فوق برنامه‌ای به قرار ذیل ارائه می‌شود.

تعاریف

پژوهش: عبارت است از فرایند تولید دانش و مصادیق آن عبارت‌اند از:

۱. تولید نظریه؛
۲. اصلاح نظریه؛
۳. تکمیل نظریه؛
۴. ارتقای نظریه؛
۵. نقد نظریه؛
۶. دفاع از نظریه؛
۷. ارائه کاربرد جدید برای نظریه؛
۸. تولید پرسش‌های جدید.^۱

روش پژوهش: مجموعه‌ای از قواعد، فنون، ابزارها و مراحل‌ای است که چگونگی انجام پژوهش را تعیین می‌کند.^۲

۱. معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه، اداره استانداردسازی، سند تعریف پژوهش و مصادیق آن، ص ۷.
۲. فرهنگ واژگان پژوهشی.

مهارت‌های پژوهشی: قابلیت و تسلط در انجام پژوهش را گویند که با تمرین و تکرار به دست می‌آید.^۱

پیراپژوهشی: مجموعه فعالیت‌ها، مهارت‌ها و ابزارهایی که پیش، هنگام یا پس از انجام پژوهش مورد نیاز است.^۲

برنامه پژوهشی: مجموعه‌ای از آموزش‌های مهارتی و فعالیت‌های پژوهشی موظفی است که به منظور افزایش توان مهارت‌های پژوهشی طلاب در حال تحصیل طراحی شده است.^۳

فوق برنامه: مجموعه‌ای از آموزش‌های مهارتی، فعالیت‌های پژوهشی و ترویجی مکمل گفته می‌شود که به منظور افزایش توان مهارت‌های پژوهشی و ترویج و توسعه

۱. اقتباس از درس‌نامه روش تحقیق، مجید طرقي، ص ۲۲.

۲. فوننی مانند ویراستاری، کتابشناسی، نرم‌فزارشناسی، توان تهیه پرسش‌نامه در تحقیقات میدانی، برخی از آموزش‌های مهارتی پژوهش (نظیر مهارت ارائه سمینار خوب در جمع اهل علم، مهارت آمارشناسی، مهارت‌های مطالعه کردن خوب)، اخلاق پژوهش، برگزاری نشست یا کرسی علمی و نظریه پردازی، تولید مجله و ...

۳. برنامه‌ها برای دستیابی به اهداف طراحی می‌شوند و یکی از اهداف این برنامه، افزایش توان مهارتی طلاب در پژوهش است.

فرهنگ پژوهش طلاب طراحی شده است.
پژوهش درسی: فعالیت پژوهشی برگرفته از موضوع درسی هنگام تحصیل است که در قالب معین توسط طلبه انجام می‌شود.

تحقیق پایانی: گزارش مکتوب مطالعه علمی است که در پایان سطح ۱ و ۲ و متناسب با سطح دانش و توان علمی-مهارتی طلاب در موضوع و قالب مشخص زیر نظر استاد راهنما ارائه می‌شود.^۱

ساعت نظری: زمان معین آموزشی است که استاد در آن ساعت، مهارت مشخصی را به صورت تئوری ارائه می‌کند.

ساعت عملی: زمان معین آموزشی است که استاد در قالب کارگاه یا ارائه تکالیف پژوهشی ارائه می‌کند.

پایان نامه: گزارش مشروح، مکتوب و غیر چاپی طلاب و دانشجویان از تحقیق پایان دوره سطح ۳ و ۴ حوزوی یا تحصیلات تکمیلی دانشگاهی است که موضوع و چارچوب نظری

۱. آیین نامه و دستورالعمل تحقیق پایانی سطح دوم در حال تدوین است.

آن پس از تصویب مرجع ذی صلاح قانونی، با هدایت اساتید به انجام رسیده و توسط هیئت داوران ارزیابی و تأیید شود.^۱

مقاله علمی ترویجی: مقالات علمی - ترویجی، مقاله‌ها و نوشته‌هایی که به ترویج رشته یا رشته‌هایی از علوم می‌پردازد^۲ و براساس مطالعات و تحقیقات صورت گرفته اسناد و منابع مکتوب در کتابخانه و سایر مراکز اطلاع‌رسانی علمی، تدوین و منتشر می‌گردد.

مقاله علمی پژوهشی: مقاله‌ای است که به ارائه نظریه یا یافته‌های جدید علمی، ارائه تقریر و تبیین جدید از یک نظریه، ارائه استدلال جدید برای یک نظریه یا ارائه نقد جامع علمی جدید می‌پردازد.^۳

واحد آموزشی حوزوی: واحدی است که در راستای مأموریت‌های حوزوی به فعالیت‌های

۱. (Thesis, Dissertation) فرهنگ واژگان پژوهشی به نقل از احد فرامرز قراملکی، تدوین پایان‌نامه، شیوه‌ها و مهارت‌ها، ص ۲۱. با اندکی تغییر.

۲. فرهنگ واژگان پژوهشی؛ معاونت پژوهش حوزه‌های علمیه، اداره کل نظارت و ارزیابی پژوهشی.

۳. (Research Article) فرهنگ واژگان پژوهشی؛ شورای عالی حوزه‌های علمیه، مصوب ش ۶۰۳، ۱۳۸۷.

آموزشی می‌پردازد؛ مانند مدرسه علمیه، مرکز تخصصی و مؤسسه آموزش عالی.^۱

سطح ۲: دومین دوره تحصیلی حوزوی است که برابر ضوابط به دریافت دانشنامه سطح ۲ منجر می‌شود.^۲

سطح ۳: سومین دوره تحصیلی حوزوی است که برابر ضوابط به دریافت دانشنامه سطح ۳ منجر می‌شود.^۳

سطح ۴: چهارمین دوره تحصیلی حوزوی است که برابر ضوابط به دریافت دانشنامه سطح ۴ منجر می‌شود.^۴

۱. استانداردسازی واژه‌ها، نظارت و ارزیابی حوزه‌های علمیه، کد سند ۳۰۰۰۱.

۲. همان، کد سند ۱۵۰۰۳.

۳. همان، کد سند ۱۵۰۰۴.

۴. همان، کد سند ۱۵۰۰۵.

اهداف

۱. تقویت علمی - پژوهشی طلاب در تولید دانش دینی؛
۲. ارتقا و تعمیق مهارت‌های پژوهشی (شکوفاسازی خلاقیت علمی طلاب) حوزه‌های علمیه؛
۳. تقویت و گسترش پژوهش‌ها و آثار پژوهشی طلاب (مقالات علمی و پایان‌نامه‌ها)؛
۴. ارتقای اثربخشی علمی پژوهشی طلاب در سطوح ملی و فراملی؛
۵. ایجاد و تقویت روحیه تفکر و فرهنگ نقد علمی در میان طلاب؛
۶. زمینه‌سازی برای نهادینه‌شدن آموزش پژوهش محور؛
۷. زمینه‌سازی برای تربیت نیروی انسانی کارآمد در عرصه پژوهشی؛
۸. دسترسی به الگوی فعالیت‌های پژوهشی طلاب؛

سیاست‌ها

۱. توجه به سنت‌های علمی و روش اجتهادی در پژوهش؛^۱
۲. تأکید بر هماهنگی و پیوستگی برنامه‌ها؛
۳. متناسب‌بودن برنامه‌ها و فوق برنامه‌ها با نظام آموزشی فعلی حوزه و ظرفیت‌ها و محدودیت‌های آن در هر سطح؛
۴. اهتمام به تربیت و تقویت نیروی انسانی پژوهشی در عرصه‌های مختلف علوم اسلامی و انسانی؛^۲
۵. اهتمام به فعال‌سازی ظرفیت‌های علمی اساتید، طلاب و مدارس علمیه در عرصه پژوهش؛^۳
۶. تناسب برنامه‌ها و اقدامات پژوهشی پیشنهادی با ویژگی‌ها و استعدادهای اساتید و طلاب.

۱. بند ۷ نظام جامع پژوهش.

۲. بند ۱۴ نظام جامع پژوهش.

۳. بند ۲۵ سیاست‌های منشور حوزه.

بخش دوم

برنامه و فوق برنامه ها

برنامه آموزش مهارت‌های پژوهشی سطح یک^۱

(فهرست تفصیلی درس «مهارت‌های پژوهشی»)

مقطع تحصیلی	عنوان برنامه	سرفصل کلی	ریز عناوین	توضیحات	رویکرد	زمان
سطح یک	درس مهارت‌های پژوهشی	روش مطالعه برای تحقیق	انواع و روش‌های مطالعه	۱- انواع مطالعه ^۱ ۲- روش‌های مطالعه	نظری- عملی	۱۶ ساعت
			مهارت‌های مرتبط با مطالعه	۱. برنامه‌ریزی و مدیریت زمان ۲. آمادگی روحی و تمرکز ذهنی ۳. تقویت حافظه ۴. یادداشت‌برداری و فیش‌نگاری ۵. خلاصه‌نویسی		
			اخلاق، آداب و بهداشت مطالعه ^۲	۱. اخلاق و آداب ^۳ ۲. بهداشت		
			آسیب‌شناسی مطالعه برای تحقیق	۱. آسیب‌های روشی ۲. آسیب‌های مهارتی ۳. آسیب‌های خلقی ۴. آسیب‌های بهداشتی		

۱. درس «مهارت‌های پژوهشی» با استناد به مصوبه ۸۴۸ شورای عالی حوزه‌های علمیه و تفاهم با معاونت آموزش می‌باشد.

زمان	رویکرد	توضیحات	ریز عناوین	سرفصل کلی	عنوان برنامه	مقطع تحصیلی
۱۶ ساعت	نظری- عملی	۱- تعریف تحقیق و مصادیق آن ۲- انواع تحقیق (تجربی، نقلی، عقلی، تلفیقی) ۳- ابزار و روش گردآوری اطلاعات (میدانی، کتابخانه‌ای) ۵	تعریف تحقیق و انواع آن	روش تحقیق (مقدماتی)	درس مهارت های پژوهشی	سطح یک
		(تعریف و انواع مساله و طرح تحقیق) ۱- مسئله شناسی؛ ۲- تعیین منابع؛ ۳- مطالعه و جمع آوری اطلاعات؛ ۴- ثبت و طبقه بندی اطلاعات؛ ۵- تجزیه و تحلیل اطلاعات؛ ۶- تدوین گزارش تحقیق.	فرایند تحقیق			
		۱- مقدمه (تعریف و ضرورت ۶)؛ ۲- اخلاق تحقیق؛ ۳- آداب تحقیق.	اخلاق و آداب تحقیق			

مقطع تحصیلی	عنوان برنامه	سرفصل کلی	ریز عناوین	توضیحات	رویکرد	زمان
		روش استفاده از فناوری اطلاعات در پژوهش	آشنایی با کاربردهای پژوهشی واژه پرداز word	۱- تعریف و انواع فرمت ها، تعریف فونت ها، تنظیمات پاراگراف، شماره گذاری خودکار عناوین برای پایان نامه ها، مقالات و گزارشات علمی؛ ۲- استخراج فهرست مطالب به طور خودکار (آموزش تهیه و تنظیم خودکار فهرست ها، تنظیم تب ها، آپدیت کردن عناوین و شماره صفحه پایان نامه ها و مقالات)؛ ۳- شماره گذاری صفحات، Header & Footer و تنظیمات خودکار آن ها (انواع حالت های شماره گذاری صفحات در متون علمی، ایجاد Section برای قسمت های مختلف متن ها، تنظیم Header & Footer برای کتب و مجلات).	نظری- عملی	۱۶ ساعت
		آشنایی با نرم افزارهای کاربردی علوم حوزوی	۱- معرفی نرم افزارهای علوم حوزوی و اقسام آن (نرم افزارهای کتابخانه ای، معجم موضوعی، درختواره ای، متن محور، شخصیت محور و ...)؛ ۲- آشنایی با امکانات پژوهشی نرم افزارهای جامع التفاسیر، جامع الاحادیث و جامع فقه اهل البیت.			

مقطع تحصیلی	عنوان برنامه	سرفصل کلی	ریز عناوین	توضیحات	رویکرد	زمان
			آشنایی با پایگاه‌های علمی - اطلاع رسانی علوم حوزوی و انسانی	۱- آشنایی با موتورهای جست و جو در وب؛ ۲- آشنایی با شیوه‌های جستجوی اطلاعات علمی در وب؛ ۳- آشنایی با پایگاه‌های معتبر علمی (استنادی و اطلاعات علمی) در حوزه علوم اسلامی و انسانی؛ ۳، ۱. پایگاه‌های جست و جو دریافت کتب (سایت کتابخانه ملی، پایگاه اطلاع رسانی کتابخانه‌های ایران، کتابخانه دیجیتال نور، کتابخانه مدرسه فقاقت، شبکه سیم‌رغ و ...) ۲، ۳. پایگاه‌های جست و جو دریافت پایان نامه (پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات، پایگاه اطلاع رسانی حوزه، گنجینه نور و ...) ۳، ۳. پایگاه‌های جست و جو و دریافت صوت و متن دروس خارج (مدرسه فقاقت، پایگاه‌های اطلاع رسانی مراجع تقلید و ...)		

شورای عالی
حوزه‌های علمیه
مرکز مدیریت
حوزه‌های علمیه

مقطع تحصیلی	عنوان برنامه	سرفصل کلی	ریز عناوین	توضیحات	رویکرد	زمان
		روش نگارش علمی ۷ (مقدماتی)	بند و شیوه‌های نوشتن آن	۱- تعریف و ساختار بند و مولفه های آن ۲- روش های بسط بند ۳- روش های ایجاد انسجام در بند	نقوی-عملی	۶ ساعت
			مقاله کوتاه و شیوه‌های نوشتن آن	۱- تعریف و ساختار مقاله کوتاه و مولفه های آن ۲- انواع بند در مقاله کوتاه (مقدمه، پشتیبان، نتیجه) ۳- آشنایی با انواع مقاله کوتاه		
			مقاله علمی	۱. تعریف و انواع مقاله علمی ۲. ساختار مقاله علمی ۳. مراحل نگارش مقاله علمی با استفاده از مقاله‌های کوتاه		

برنامه فعالیت پژوهشی

الف) پژوهش درسی^۱

ب) تحقیق پایانی^۲

مقطع تحصیلی	برنامه	پایه	عناوین کلی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
سطح یک	فعالیت پژوهشی طلاب سطح یک	سه تا شش	پژوهش درسی؛				انتظار می‌رود پژوهش درسی متناسب با سطح علمی و مهارت‌های پژوهشی آموزش داده شده توسط فراگیران ارائه شود.
		شش	تحقیق پایانی؛				انتظار می‌رود تحقیق پایانی متناسب با سطح علمی و مهارت‌های پژوهشی آموزش داده شده توسط فراگیران ارائه شود.

فوق برنامه فعالیت‌های پژوهشی

راه اندازی کانون علمی با هدف نهادینه‌سازی

۱. با استناد به بند دو از اهداف کلان سند چشم‌انداز و بند نه و بیست و پنج از سیاست‌ها و برنامه‌های پژوهشی و بند چهار از سند چشم‌انداز نظام جامع پژوهش حوزه‌های علمیه، شیوه‌نامه اصلاحی پژوهش کلاسی ابلاغ سال تحصیلی ۹۸-۹۹ مورخ ۹۸/۷/۲۱.

۲. با توجه به بند ۱۲ از ماده شش مصوبه ۸۴۸ و ماده هفت از مصوبه ۸۷۲ شورای محترم عالی حوزه‌های علمیه، مبنی بر ساماندهی تحقیقات پایانی طلاب مدارس بلندمدت و کوتاه‌مدت (سفیران هدایت)، «آیین‌نامه و دستورالعمل اجرایی تحقیق پایانی سطح یک» تدوین شد و مفاد آن در مورخ ۹۷/۴/۱۳ به تصویب شورا رسیده و ابلاغ گردید.

فرهنگ پژوهش و ایجاد نشاط علمی در
واحدهای آموزشی قابل اجراست؛
نمونه فعالیت کانون:

۱. راه‌اندازی گروه‌های علمی؛
۲. برگزاری کارگاه‌های آموزشی؛
۳. برگزاری مسابقات علمی - پژوهشی
(مقاله‌نویسی، کنفرانس علمی، نقد، تقریر و...)
۴. برگزاری اردوها، نشست‌ها، مناظره
علمی و ...

برنامه‌های پژوهش در سطح ۲

آموزش مهارت‌های پژوهشی و پیراپژوهشی طلاب

سطح ۲

مقطع تحصیلی	برنامه	پایه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
					نظری	عملی	جمع	
سطح ۲	آموزش مهارت‌های پژوهشی و پیراپژوهشی	۷	مهارت‌های پژوهشی	۱. کلیات پژوهش (تعریف پژوهش، ضرورت، اهداف، مهارت تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی پژوهشی و مراحل کلی پژوهش، روش شناسی پژوهش در علوم انسانی ... ۸) ۲. مهارت موضوع شناسی، مسئله یابی و مسئله شناسی (تجزیه موضوع از راه بارش پرسش‌ها، گونه‌شناسی، تبارشناسی و طبقه‌بندی پرسش‌ها و ... ۹)	۱۰	۱۴	۲۴	انتظار می‌رود فراگیران به شناخت کافی متناسب با کلیات، پیش درآمدهای موضوع پژوهش و مسئله دست یابند.
			نرم افزارهای دیجیتال ^۹	۱. نرم افزارهای استناد نگاری و ارجاع دهی ^{۱۰} ، فیش نگار و ...؛ ۲. نرم افزار پژوه یار ^{۱۱} ؛ ۳. ...	۴	۱۲	۱۶	انتظار می‌رود فراگیران با نرم افزارهای استناد نگاری آشنا و به نرم افزار پژوه یار مسلط شوند.

مقطع تحصیلی	برنامه	پایه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
					نظری	عملی	جمع	
		۸	مهارت‌های پژوهشی	۱. مهارت طرح‌نامه نویسی (چستی طرح، بیان مسئله، تبار شناسی، پیشینه‌ها و نوآوری‌ها، تحدید دامنه پژوهش، اهمیت و اهداف آن، پرسش‌ها و فرضیه‌ها، طرح‌نامه نویسی، روش و ساختار پژوهش و...)؛ ۲. مهارت منبع‌شناسی، منبع‌یابی و منبع‌خوانی (منابع غیر الکترونیکی، ارزش‌گذاری و اعتبارسنجی منابع، منبع‌یابی برای موضوع یا مسئله پژوهش، مهارت استفاده از منابع پژوهش و...)؛	۱۰	۲۲	۳۲	انتظار می‌رود فراگیران به شناخت کافی متناسب با مهارت‌های طرح‌نامه نویسی و منبع شناسی، منبع یابی و منبع خوانی دست یابند.
				نرم افزارهای پژوهشی علوم اسلامی (جامع التفاسیر، جامع الاحادیث، جامع فقه، جامع اصول، قاموس، کلام، درایه، حکمت، درختواره‌ها، دانشنامه‌ها و...)؛	۴	۱۲	۱۶	انتظار می‌رود فراگیران به نرم افزارهای پژوهشی علوم اسلامی مسلط شوند.

مقطع تحصیلی	برنامه	پایه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
					نظری	عملی	جمع	
		۹	مهارت‌های پژوهشی	۱. مهارت گردآوری و تحلیل اطلاعات (گردآوری اطلاعات و مطالعه تجسسی، فیش‌نویسی، اندیشه‌ورزی در متن اطلاعات، مستند سازی و...)؛ ۲. مهارت مقدمه نویسی، چکیده نویسی، نتیجه گیری؛ ۳. مهارت مدیریت تحقیق پایانی؛	۱۰	۲۲	۳۲	انتظار می‌رود فراگیران به شناخت کافی متناسب با مهارت‌گردآوری و تحلیل اطلاعات، تدوین مقدمه نویسی، چکیده نویسی، نتیجه‌گیری و تحقیق پایانی دست یابند.
			منابع دیجیتالی علوم اسلامی	۱. سامانه‌های جست‌وجو و دریافت پایان‌نامه و مقالات: (پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات، پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه علمیه، سیلیویکا، ایرانداک، مگ‌ایران و...)؛ ۲. سامانه‌های تقریرات حوزوی (سامانه تقریرات، پایگاه مدرسه فقهات و...)؛	---	۱۶	۱۶	

فعالیت پژوهشی طلاب سطح ۲ (برنامه)

مقطع تحصیلی	برنامه	پایه	عناوین کلی جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
سطح دو	فعالیت پژوهشی طلاب سطح ۲	۷	پژوهش درسی؛	---	---	---	انتظار می‌رود پژوهش درسی متناسب با سطح علمی و مهارت‌های پژوهشی آموزش داده شده توسط فراگیران ارائه شود.
		۸	پژوهش درسی؛	---	---	---	
		۹	تحقیق پایانی؛	---	---	---	انتظار می‌رود تحقیق پایانی متناسب با سطح علمی و مهارت‌های پژوهشی آموزش داده شده توسط فراگیران ارائه شود.

فوق برنامه‌های پژوهش در سطح ۲

آموزش مهارت‌های پیراپژوهشی طلاب سطح ۲ (فوق برنامه)

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
سطح ۲ (فوق برنامه‌ها)	آموزش مهارت‌های پژوهشی و پیراپژوهشی	استانداردهای تولید مجله علمی	۱. استانداردهای فنی مجلات؛ ۲. استانداردهای محتوایی مجلات؛	۸	۸	۱۶	انتظار می‌رود فراگیران با استانداردهای فنی و محتوایی مجلات آشنا گردند.
		سنت‌های پژوهشی حوزه (۱)	تعریف، ضرورت و اهمیت، پیشینه و خاستگاه، کتاب شناسی، تمایز سنت‌های پژوهشی (امالی نویسی، تقریظ نویسی، تحشیه نویسی، تقریرنویسی، مستدرک نویسی، ردیه و دفاعیه نویسی...)	۸	۸	۲۴	انتظار می‌رود فراگیران با سنت‌های پژوهشی آشنا و شناخت کافی نسبت به سنت‌ها دست یابند.

شورای عالی
حوزه‌های علمیه
مرکز مدیریت
حوزه‌های علمیه

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
سطح ۲ (فوق برنامه‌ها)	آموزش مهارت‌های پژوهشی و پیراپژوهشی	نشست‌های علمی، آزاداندیشی، نقد و مناظرات	۱. تعریف و چپستی نشست‌های علمی آزاد اندیشی، نقد و مناظره‌ای؛ ۲. انواع نشست‌های علمی (تبیینی، تحلیلی و انتقادی، مناظره‌ای)؛ ۳. ساختار اجرایی نشست‌های علمی و کرسی‌های آزاداندیشی؛	۲	۸	۱۰	انتظار می‌رود فراگیران با نشست‌های علمی، آزاد اندیشی، نقد و مناظره‌ای آشنا و توان اجرایی متناسب با نشست‌های علمی تبیینی به دست آورند.

فعالیت پژوهشی طلاب سطح ۲ (فوق برنامه)

مقطع تحصیلی	برنامه	پایه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
					نظری	عملی	جمع	
سطح ۲ (فوق برنامه‌ها)	فعالیت پژوهشی طلاب سطح ۲	پایه‌های ۷ ۸ ۹	کانون و انجمن‌های علمی طلبگی	فعالیت و مشارکت علمی	-	-	-	انتظار می‌رود فراگیران، ضمن عضویت در کانون‌ها و انجمن های علمی طلبگی نسبت به ارائه فعالیت‌های ترویجی و پژوهشی مشارکت نمایند.
			مجله علمی واحدهای آموزشی	مشارکت علمی در تولید مجله و ارائه مقاله علمی	-	-	-	انتظار می‌رود فراگیران، نسبت به تولید مجله و ارائه مقاله در نشریات مدرسه‌ای مشارکت نمایند.
			شرکت در جشنواره علامه حلی (ره)	ارائه اثر در جشنواره علامه حلی (ره)	-	-	-	انتظار می‌رود فراگیران، باتوجه به سطح علمی و مهارت‌های پژوهشی آموزش داده شده در جشنواره علامه حلی (ره) اثر علمی ارائه نمایند.

شورای عالی
حوزه‌های علمیه
مرکز مدیریت
حوزه‌های علمیه

مقطع تحصیلی	برنامه	پایه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
					نظری	عملی	جمع	
سطح ۱۲ (فوق برنامه‌ها)	فعالیت پژوهشی طلاب سطح ۲	پایه‌های ۷ ۸ ۹	نشست‌های علمی	مشارکت فعال در برگزاری نشست‌های علمی طلبگی	-	-	-	انتظار می‌رود فراگیران، باتوجه به سطح علمی و مهارت‌های پژوهشی آموزش داده شده در نشست‌های علمی طلبگی مشارکت و حضور موثر و فعال داشته باشند.

برنامه پژوهش در سطح ۳

آموزش مهارت‌های پژوهشی و پیراپژوهشی

طلاب سطح ۳

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
سطح ۳ (برنامه‌های پژوهشی)	آموزش مهارت‌های پژوهشی و پیراپژوهشی	سنت‌های پژوهشی حوزه (۲)	۱. تعریف و چیستی؛ ۲. اهمیت و فایده؛ ۳. روش شناسی مکاتب؛ روش اجتهادی مکاتب فقهی (روش شناسی فقهی حله، روش شناسی فقهی نجف، روش شناسی فقهی سامرا، روش شناسی فقهی اصفهان، روش شناسی فقهی قم و ...)؛ ۴. دستاوردها؛	۲۰	---	۲۰	انتظار می‌رود فراگیران به شناخت کافی متناسب با مکاتب و روش شناسی فقهی دست یابند.
	آموزش استانداردهای تقریرنویسی	۱. تعریف تقریرنویسی؛ ۲. پیشینه تقریرنویسی؛ ۳. اهداف؛ ۴. شیوه‌های تقریرنویسی؛ و ...		۶	---	۶	انتظار می‌رود فراگیران نسبت به انواع تقریر نویسی و قالب‌های استاندارد آن مسلط شوند.

شورای عالی
حوزه‌های علمیه
مرکز مدیریت
حوزه‌های علمیه

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین کلی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
			نظری	عملی	جمع	
	مهارت‌های پژوهشی	مهارت‌های متناسب با پایان نامه سطح ۳؛ ۱. ساختار پایان نامه سطح سوم؛ ۲. مهارت تدوین طرح تفصیلی برای پایان نامه؛ ۳. مهارت تدوین پیش درآمد، بدنه و نتیجه پایان نامه؛ ۴. مهارت دفاع از پایان نامه؛ ۵. مهارت تبدیل پایان نامه به مقاله؛ ۶. مهارت تبدیل پایان نامه به کتاب؛	۱۰	۲۲	۳۲	انتظار می‌رود فراگیران نسبت به مهارت‌های تدوین پایان نامه و دفاع از آن و ارائه مقاله و کتاب متخذ از پایان نامه مسلط شوند.

فعالیت‌های پژوهشی طلاب سطح ۳

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
	فعالیت پژوهشی		۱. پایان‌نامه سطح ۳؛ ۲. مقاله علمی ترویجی متخذ از پایان‌نامه؛	-	-	-	انتظار می‌رود فراگیران، پایان‌نامه سطح ۳ و مقاله علمی ترویجی متخذ از آن را ارائه بدهند.

فوق برنامه‌های پژوهش در سطح ۳

آموزش مهارت‌های پژوهشی طلاب سطح ۳

مقطع تحصیلی	برنامه	پایه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
					نظری	عملی	جمع	
سطح ۳ (فوق برنامه‌ها)	آموزش مهارت‌های پژوهشی	۱۰	مهارت‌های مطالعات تطبیقی	۱. کلیات (تعریف، ضرورت و اهمیت، قلمرو و...) ۲. فرایند مطالعه تطبیقی (مواضع، خلاف و وفاق، روش‌های عبور از تشابه و تفاوت ظاهری به مواضع خلاف و وفاق)؛	۸	۸	۱۶	انتظار می‌رود فراگیران با مهارت‌های مطالعات تطبیقی در حوزه علوم انسانی آشنا و مهارت انجام مطالعات تطبیقی را کسب نمایند

برنامه‌های پژوهش در سطح ۴

آموزش مهارت‌های پیراپژوهشی طلاب سطح ۴

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
سطح ۴ (برنامه‌های پژوهشی)	آموزش مهارت‌های پیراپژوهشی	شیوه‌ها و روش‌های نقد	۱. کلیات (تعریف نقد، اهمیت و فوائد نقد، پیشینه نقد، قلمرو نقد، آداب اخلاقی نقد و...) ۲. انواع نقد (نقد سازنده، نقد مخرب و...) ۳. شیوه‌های نقد (نقد مکتب هدف، نقد مکتب و...) ۴. شاخص‌ها و مؤلفه‌های نقد؛	۱۶	۸	۲۴	انتظار می‌رود طلاب به شناخت و تسلط کافی در حوزه نقد علمی، متون، نظریه‌ها، مکاتب و... دست یابند.

فعالیت‌های پژوهشی طلاب سطح ۴

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
			نظری	عملی	جمع	
	فعالیت‌های پژوهشی	۱. پایان‌نامه سطح ۴؛ ۲. مقاله علمی پژوهشی متخذ از پایان‌نامه سطح ۴؛ ۳. تقریرات دروس خارج (برای مصاحبه علمی)؛	-	-	-	انتظار می‌رود طلاب رساله علمی سطح ۴ و مقاله علمی پژوهشی متخذ از آن را متناسب با استانداردها و دانش‌های لازم ارائه دهند.

فوق برنامه‌های پژوهش در سطح ۴

آموزش مهارت‌های پیراپژوهشی طلاب سطح ۴

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			دستاوردها و نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
سطح ۴ (فوق برنامه‌ها)	آموزش مهارت‌های پژوهشی و پیراپژوهشی	مهارت‌های آینده پژوهشی	۱. کلیات (تعریف، ضرورت، اهمیت، پیشینه و...) ۲. مبانی معرفت‌شناختی آینده پژوهی؛ ۳. ابزارهای نوین آینده پژوهی؛ ۴. روش‌های آینده پژوهی؛ ۵. و....	۸	۸	۱۶	انتظار می‌رود طلاب با مطالعات آینده پژوهشی و ابعاد آن آشنا و به شناخت کافی دست یابند.
		نیازسنجی پژوهشی	۱. کلیات (تعریف، ضرورت، پیشینه و...) ۲. اصول و مبانی؛ ۳. رویکردها؛ ۴. روش‌ها؛ ۵. محورهای مطالعاتی و منابع جهت یابی؛ ۶. الگوی بومی حوزوی.	۸	۸	۱۶	انتظار می‌رود فراگیران با نیازسنجی پژوهشی و ابعاد آن آشنا و به شناخت کافی دست یابند.

مقطع تحصیلی	برنامه	عناوین کلی	عناوین جزئی	ساعت			نتایج مورد انتظار
				نظری	عملی	جمع	
		نشست‌های علمی، آزاد اندیشی، نقد و مناظره‌ای	۱. تعریف و چپستی نشست‌های علمی آزاد اندیشی، نقد و مناظره‌ای؛ ۲. انواع نشست‌های علمی (تبیینی، تحلیلی و انتقادی، مناظره‌ای)؛ ۳. ساختار اجرایی نشست‌ها علمی و کرسی‌های آزاد اندیشی.	۸	۱۶	۲۴	انتظار می‌رود فراگیران به تسلط کافی از نشست‌های علمی (تبیینی، تحلیلی و انتقادی، مناظره‌ای)، آزاد اندیشی، نقد و مناظره‌ای دست یابند.
	مهارت‌های ارزیابی، داوری و مقالات و پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها	۱. ویژگی‌های ارزیاب و داور (علمی، فنی و...) ۲. چگونگی ارزیابی فنی مقالات، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها؛ ۳. چگونگی ارزیابی محتوایی مقالات، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها.		۶	۴	۱۰	انتظار می‌رود فراگیران با مهارت‌های ارزیابی و داوری مقالات، پایان‌نامه‌ها و کتاب‌ها آشنا و به شناخت کافی دست یابند.

تبصره: پنج نمره پژوهشی به مصاحبه درس خارج طلابی که یک مقاله علمی پژوهشی ارائه نمایند براساس دستورالعمل اجرایی لحاظ خواهد شد.

بخش سوم: مجموع ساعات برنامه‌ای آموزش مهارت‌های پژوهشی (نظری و عملی) در سطوح

مجموع ساعات نظری و عملی در سطح ۱

ساعت			عناوین	برنامه
جمع در سطح ۲	عملی	نظری		
۶۴	-	-	آموزش مهارت‌های پژوهشی	برنامه‌های پژوهشی
-	-	-	آموزش مهارت‌های پژوهشی	فوق برنامه‌ها
۶۴	-	-	جمع	

مجموع ساعات نظری و عملی در سطح ۲

ساعت			عناوین	برنامه
جمع در سطح ۲	عملی	نظری		
۱۳۶	۹۸	۳۸	آموزش مهارت‌های پژوهشی	برنامه‌های پژوهشی
۵۰	۳۲	۱۸	آموزش مهارت‌های پژوهشی	فوق برنامه‌ها
۱۸۶	۱۳۰	۵۶	جمع	

مجموع ساعات نظری و عملی در سطح ۳

برنامه	عناوین	ساعت		
		نظری	عملی	جمع در سطح ۳
برنامه‌های پژوهشی	آموزش مهارت‌های پژوهشی	۳۶	۲۲	۵۸
فوق برنامه‌ها	آموزش مهارت‌های پژوهشی	۸	۸	۱۶
جمع		۴۴	۳۰	۷۴

مجموع ساعات نظری و عملی در سطح ۴

برنامه	عناوین	ساعت		
		نظری	عملی	جمع در سطح ۴
برنامه‌های پژوهشی	آموزش مهارت‌های پژوهشی	۲۴	۱۶	۴۰
فوق برنامه‌ها	آموزش مهارت‌های پژوهشی	۳۰	۳۶	۶۶
جمع		۵۴	۵۲	۱۰۶

پی‌نوشت جداول:

۱. مطالعه را می‌توان به لحاظ غایت به انواعی چون مطالعه برای یادگیری، مطالعه برای تحقیق، مطالعه برای تفنن و سرگرمی و... تقسیم نمود.
۲. ر.ک: مرکز تدوین متون، اخلاق، ج ۱.
۳. همچون حقیقت‌جویی، صبر و بردباری.
۴. همچون پهداشت فرد هنگام مطالعه، نور، وضعیت فیزیکی فرد هنگام مطالعه و... .
۵. روش تحقیق در علوم حوزوی براساس شیوه کتابخانه‌ای است.

۶. ر.ک: مرکز تدوین متون، اخلاق، ج ۱.

۷. نویسنده این متن آموزشی لازم است توجه نماید که مباحث این عنوان درسی، مربوط به سطح یک حوزه است و در سطح دوی حوزه مباحث تکمیلی این عنوان پیش‌بینی شده است. همچنین مباحث مقدماتی نگارش فارسی در سطح یک ذیل عنوان آیین نگارش (بر بال قلم) ارائه می‌شود. بنابراین در تدوین این متن رعایت این دو نکته با عنایت به این دو نکته تدوین شود.

۸. پس از تصویب عناوین کلی، عناوین جزئی و سرفصل مهارت‌های پژوهشی تدوین می‌شود.

۹. برای تصمیم‌گیری درباره این عنوان از نظر کارشناسان محترم فناوری اطلاعات و مفاد طرح نظام آموزش فناوری اطلاعات استفاده شده است.

۱۰. نرم‌افزاری جهت ذخیره و سازماندهی منابع مورد استفاده در روند پژوهش می‌باشد. این برنامه قابلیت جست‌وجوی مقالات در پایگاه‌ها و ذخیره‌کردن اطلاعات مورد نیاز آن‌ها را فراهم می‌کند. با این برنامه می‌توان منابعی که برای نوشتن پروپوزال تحقیقاتی، پایان‌نامه، مقاله، کتاب و هر نوشته تحقیقاتی دیگر مورد استفاده قرار گرفته است را مدیریت و آن‌ها را در یک فرمت نوشتاری استاندارد ذخیره نمود. اندنوت دارای فرمت مجلات مختلف می‌باشد، بنابراین با کمک آن می‌توانید منابع مقاله خود را مطابق آن مجله به طور خودکار و سریع تغییر دهید.

۱۱. «پژوهیار» اولین نرم‌افزار مدیریت استناددهی متن باز فارسی زبان است. این نرم‌افزار محققان و پژوهشگران را در پژوهش و مستندسازی نتایج پژوهشی یاری می‌کند.

